למנינא אחריתא · לסוס מעשה שהיה בירושלמי דוחה דלעולם מניסן מונין והאי דקאי בכסליו וקרי ליה שנת עשרים וקאי בניסן וקרי לה שנת עשרים בכלל דר"ח שלהם לא ניסן דאי לא שנת עשרים ואחת הוה ליה למכתב י"ב ופשוטה היא · מותיב רב יוסף ביום כ"ד לחדש בששי בשנת שתים לדריוש המלך. [וכתיב] בשביעי בעשרים ואחד לחדש היה דבר ה' אל חגי וגו' ואם איתא דמתשרי מנינן להו בשביעי בשנת שלש מיבעי ליה למימר ופריק ר' אבהו כורש מלך כשר הוה ומנו לו כמלכי ישראל מניסן · ואתקיף רב יוסף על הא דר' אבהו דאא"כ פסני שהיה מלך כשר מנו לו כמלכי ישראל מניסן קשו קראי אהדדי · **) כי פעם מוניקלו מניסן ופעם מונין לו מתשרי דהא הני קראי דקא מפרש רב חסדא מראין כי מתשרי מנו לארתחשסתא והוא דריוש והכא קא אמרת מניסן מנו ליה וקשו קראי אהדדי ועוד כתיב לגבי דריוש עצמו ושיציא בית' דנא עד יום תלתא לירח אדר דהיא שנת שית למלכו' דריוש מלכא · ותני עלה באותו הזמן כלומר באדר לשנה הבאה עלה עזרא מבבל וגלותו עמו · וכתיב ויבא ירושלם בחדש החמישי היא שנת השביעית למלך ואם איתא דמניסן מנינן ליה קאי באדר בשנת שית הגיע ניסן הנה נכנסה שנה שביעית בניסן אחר עוד נכנסה שנה שמינית ואם איתא דמניסן מנינן לדריוש עצמו בחדש החמישי שנה שמינית הוה ליה למכתב ועוד מי דמי התם כורש כלומר הוא היה מלך כשר ולו לכורש מנו (לא) מניסן כמלכי ישראל הכא דריוש ופרקינן תנא הוא כורש הוא דריוש הוא ארתחשסתא · מ"מ קשו קראי אהדדי ופריק ר' יצחק ל"ק כאן קודם שהחמיץ כלומר שלש [או] ארבע שנים מנו לו מניסן ומשנה ששית ולמעלה כיון שהחמיץ מנו לו מתשרי · ואתקיף עלה רב כהנא והא הני קראי מפרשי דבבנין הבית הוו עסקי ומי החמיץ קודם שיבנה הבית והא כתיב

*) נראה דחסר ו"ל וממאי דמעשה דכסליו קדיש וכו' לא ס"ד וכו' ופשוטה היא.

**) נראה מזה כי רבינו היה גורס מדלא ל"ל קשו קראי אהדדי ועוד דכתיב ושיציא ביתא וכו' ועי' כתוס' כאן ד"ה שנת ודו"ק:

וגמר שנת עשרים שנת עשרים לנ"ש מה זה שנת עשרים לארתחשס' אף זה שנת עשרים לארתחשסתא ומדקאי בכסליו וקרי לה שנת עשרים וקאי בניסן וקרי לה שנת עשרים מכלל דר"ח שלהם לא ניסן דאי לא שנת עשרים ואחת הוה ליה למכתב *) י"ב ופשוטה היא · מותיב רב יוסף ביום כ"ד לחדש בששי בשנת שתים לדריוש המלך. [וכתיב] בשביעי בעשרים ואחד לחדש היה דבר ה' אל חגי וגו' ואם איתא דמתשרי מנינן להו בשביעי בשנת שלש מיבעי ליה למימר ופריק ר' אבהו כורש מלך כשר הוה ומנו לו כמלכי ישראל מניסן · ואתקיף רב יוסף על הא דר' אבהו דאא"כ פסני שהיה מלך כשר מנו לו כמלכי ישראל מניסן קשו קראי אהדדי · **) כי פעם מוניקלו מניסן ופעם מונין לו מתשרי דהא הני קראי דקא מפרש רב חסדא מראין כי מתשרי מנו לארתחשסתא והוא דריוש והכא קא אמרת מניסן מנו ליה וקשו קראי אהדדי ועוד כתיב לגבי דריוש עצמו ושיציא בית' דנא עד יום תלתא לירח אדר דהיא שנת שית למלכו' דריוש מלכא · ותני עלה באותו הזמן כלומר באדר לשנה הבאה עלה עזרא מבבל וגלותו עמו · וכתיב ויבא ירושלם בחדש החמישי היא שנת השביעית למלך ואם איתא דמניסן מנינן ליה קאי באדר בשנת שית הגיע ניסן הנה נכנסה שנה שביעית בניסן אחר עוד נכנסה שנה שמינית ואם איתא דמניסן מנינן לדריוש עצמו בחדש החמישי שנה שמינית הוה ליה למכתב ועוד מי דמי התם כורש כלומר הוא היה מלך כשר ולו לכורש מנו (לא) מניסן כמלכי ישראל הכא דריוש ופרקינן תנא הוא כורש הוא דריוש הוא ארתחשסתא · מ"מ קשו קראי אהדדי ופריק ר' יצחק ל"ק כאן קודם שהחמיץ כלומר שלש [או] ארבע שנים מנו לו מניסן ומשנה ששית ולמעלה כיון שהחמיץ מנו לו מתשרי · ואתקיף עלה רב כהנא והא הני קראי מפרשי דבבנין הבית הוו עסקי ומי החמיץ קודם שיבנה הבית והא כתיב

מסורת השס

[לעיל ב:]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה למנינא כו' וקאי בניסן כו' וכ"ג בירושלמי כתיב וכו' ושם מאות שנה כולשון בא' לחדש וגו' ותני עלה : (ב) ד"ה שנת כו' בסני לארתחשסתא המלך דהוא דריוש כו' הבית בימיו היה אכל ג"ש : (ג) בא"ד בשנת עשרים לחדש דמתשרי קא מיבעי : (ד) בא"ד ובתרפה לפי שהחומות היו שולים אותם : (ה) ד"ה ביום כו' בשנת שתים בשביעי בעשרים : (ו) בא"ד מלאכה בנין תלתיסס : (ז) בא"ד ולנסר בעצים ובשביעי כ"ל :

(ג) [ומה] ד"ה כו' וקאי בניסן כו' וכ"ג בירושלמי כתיב וכו' ושם מאות שנה כולשון בא' לחדש וגו' ותני עלה : (ב) ד"ה שנת כו' בסני לארתחשסתא המלך דהוא דריוש כו' הבית בימיו היה אכל ג"ש : (ג) בא"ד בשנת עשרים לחדש דמתשרי קא מיבעי : (ד) בא"ד ובתרפה לפי שהחומות היו שולים אותם : (ה) ד"ה ביום כו' בשנת שתים לדריוש בשביעי בעשרים : (ו) בא"ד מלאכה בנין תלתיסס : (ז) בא"ד ולנסר בעצים ובשביעי כ"ל :

למנינא ארתרינא הוא? אמר רב פפא "*שנת עשרים-שנת עשרים" לגזירה שוה-מה התם לארתחשסתא אף הכא לארתחשסתא, וממאי דמעשה דכסליו קדים דילמא דניסן קדים? לא ס"ד דתניא [דברים שאמר חנני לנחמיה בכסליו אמרן נחמיה למלך בניסן - דברים שאמר חנני לנחמיה בכסליו] שנאמר °דברי נחמיה בן חכליה ויהי בחדש כסלו שנת עשרים ואני הייתי בשושן הבירה ויבא חנני אחד מאחי הוא ואנשים מיהודה ואשאלם על היהודים הפליטה אשר נשארו מן השבי ועל ירושלם ויאמרו לי הנשארים אשר נשארו מן השבי שם במדינה ברעה גדולה ובחרפה וחומת ירושלם מפורצת ושעריה נצתו באש] אמרן נחמיה למלך בניסן שנאמר °ויהי בחדש ניסן שנת עשרים לארתחשסתא המלך יין לפניו ואשא את היין ואתנה למלך ולא הייתי רע לפניו ויאמר לי המלך מדוע פניך רעים ואתה אינך חולה אין זה כי אם רע לב ואירא הרבה מאד ואומר למלך המלך לעולם יחיה מדוע לא יֵרעו פני אשר העיר בית קברות אבותי חרבה ושעריה אוכלו באש ויאמר לי המלך על מה זה אתה מבקש ואתפלל אל אלהי השמים ואומר למלך אם על המלך טוב ואם ייטב עבדך לפניך אשר תשלחני אל יהודה [אל] עיר קברות אבותי ואבננה ויאמר לי המלך והשגל יושבת אצלו עד מתי יהיה מהלכך ומתי תשוב וייטב לפני המלך וישלחני ואתנה לו זמן] מתי רב יוסף °ביום עשרים וארבעה לחדש בששי בשנת שתים לדריוש °וכתיב °בשביעי (בשנת שתים) בעשרים ואחד לחדש ואם אתא בשביעי בשנת ג' מיבעי ליה אמר ר' אבהו כורש מלך כשר היה לפיכך מנו לו כמלכי ישראל מתקיף לה רב יוסף הא דא"כ קשו קראי אהדדי דכתיב °*ושיציא ביתא דנא עד יום תלתא לירח אדר די היא שנת שית למלכות דריוש מלכא" ותניא *באותו זמן לשנה הבאה עלה עזרא מבבל וגלותו עמו וכתיב °ויבא ירושלם בחדש החמישי היא שנת השביעית למלך ואם איתא שנת השמינית מיבעי ליה לעולם מי דמי התם כורש הכא דריוש? תנא הוא כורש הוא דריוש הוא ארתחשסתא כורש שמלך כשר היה ארתחשסתא על שם מלכותו ומה שמו דריוש שמו] מ"מ קשיא? אר"יצחק לא קשיא כאן קודם שהחמיץ כאן לאחר שהחמיץ מתקיף לה רב כהנא ומי החמיץ והכתיב ומה

ויבא מגני · מירושלים בת שכבר עלו בני הגולה מימות כורש והיו שם בימיו ובימי אחשורוש ולארתחשסתא זהו דריוש שאחר אחשורוש שנבנה הבית בשנת שתים לדריוש והרבה נשאלו ונחמיה בן חכליה היה שר המשקים למלך בשושן הבירה : **בששי בשנת שתים** . תירה אור שביהם בגבולת חגי נבדק במקרא ולא נמצא כתוב בפסוק שבי בשנת שתים אלך י"ל שלפסוק של מעלה הימנו קאי שכתוב בו בשנת שתים : **כורש מלך כשר היה** · כלומר על שם שהיה כשר קראוהו כורש ושמו מעיד עליו לפיכך מנו לו כמלכי ישראל : **הדא** · דאם מניסן מונין קשו קראי אהדדי : **באותו זמן לשנה הבאה** · אמתיעב"כ שביעית היא לו ממה נפשך : **וכתיב בעזרא ויבא ירושלם בחדש החמישי היא שנת השביעית למלך** · ואי מנו לו מניסן שמינית היא : **ועוד** · אלא בדריוש קיימינן ואת אמרת כורש מלך כשר היה : **הוא כורש כו'** · אף דריוש שאחר אחשורוש נקרא כורש : **החמין** · נעשה רשע כשעלה עזרא כבר החמין : **ומי החמין** · כשעלה עזרא : **והכתיב** · באגרת ששלח ביד עזרא לפחות שהיו לו בארץ יהודה : ומה

מסורת הש"ס

[פי' סוף תשלום בנין הבית] [פרקין יג:]

מאגדה (מעקב) קושיות (על דאמרינן ואמרינן לאלו אומות הגיעה מעטה) תשובות

פ' חלקים על קושיות ר' יוסף

מדרש

פסוקים אם נחמיה האת אדם מצא היהודי טמיה בימי ביבוטים

*) פירוש אלו ובאים אחריהם מיעדה לתחת פסוקא אחרים

יוסף לא קשיא כאן קודם שהחמיץ כאן לאחר שהחמיץ מתקיף לה רב כהנא ומי החמיץ והכתיב ומה

יוסף התחילו לסתת בחבים ולנסר בעצים ואחד לחדש היה דבר ה' אל חגי לזרבל להתחזק על המלאכה :

באותו זמן לשנה הבאה עלה עזרא מבבל וגלותו עמו · דהכי מוכחי קראי דכתיב (עזרא ו) ושיליא ביתא דנא לירח אדר וכתיב בתריה הדברים האלה במלכות ארתחשסתא וכתיב (שם ז) הוא עזרא עלה מבבל וכתיב ויבא ירושלם בחודש החמישי היא שנת השביעית למלך וכתיב (שם) בחדש לחדש הראשון הוא יסוד המעלה מבבל והייט באותו הזמן לשנה הבאה וסמוך לאדר היה ואי מניסן מונין על כרחך היה שנה שמינית : **הוא** כורש הוא דריוש הוא ארתחשסתא · שנשתן כתובים בחד קרא לעיל מקרא דושיליא ביתא דנא והכי כתיב ושבי יהודאי בנין ומגלחין בגבולת חגי נביאה וזכריה בר עדוא ובנו ושכלנו מן טעם אלהא ישראל ומטעם כורש ודריוש וארתחשסתא מלך פרס וכתיב ושיליא ביתא דנא עד יום תלתא לירח אדר דהיא שנת שית לדריוש מלכא · ואף כורש הראשון שנקרא לארתחשסתא כדפרישית לעיל כמו כן הייטו על שם מלכותו :

גי' רש"א

בשביל